

Janiuk, Jerzy

"Między literaturą a medycyną. Cz. 2, Problemy psychologiczne ludzi cierpiących w badaniach interdyscyplinarnych", red. Eugenia Łoch, Grzegorz Wallner, Lublin 2007 : [recenzja]

Medycyna Nowożytna 15/1 - 2, 172-175

2008

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Między literaturą a medycyną, cz. 2: Problemy psychologiczne ludzi cierpiących w badaniach interdyscyplinarnych,

red. Eugenia Łoch, Grzegorz Wallner,

Wyd. Norbertinum, Lublin 2007, 503 strony

Organizatorzy kolejnej ogólnopolskiej konferencji naukowej poświęconej zagadnieniom z pogranicza medycyny i literatury wydali publikację, zawierającą materiały z sesji. Dla zainteresowanych tą tematyką jest to niezwykle atrakcyjna pozycja wydawnicza, mimo iż ukazuje się z pewnym opóźnieniem: konferencja odbyła się bowiem w Lublinie, w dniach 22–24 listopada 2004 r. Jej organizatorem było lubelskie środowisko naukowe, reprezentowane przez Komisję Filologiczną Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, II Katedrę i Klinikę Chirurgii Ogólnej I Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Lublinie oraz Lubelski Oddział Towarzystwa Chirurgów Polskich, przy współudziale kilku instytutów filologicznych Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej. Warto przypomnieć, że przed trzema laty ukazała się książka, dokumentująca pierwszą, zorganizowaną w 2003 r., konferencję poświęconą wspomnianej wyżej tematyce. Zawierała ona referaty dotyczące problematyki egzystencjalnej człowieka w XIX i XX w. w powiązaniu z literackimi i pozaliterackimi działaniami środowisk medycznych. Obecna publikacja kontynuuje zasadniczy temat, aczkolwiek w innym ujęciu, koncentruje się bowiem na zagadnieniach związanych z badaniami literackimi i medycznymi nad psychiką pacjentów cierpiących na różne schorzenia. Jak piszą w słowie wstępnym redaktorzy naukowci wydawnictwa, „każdy człowiek doświadczony cierpieniem odbiera je inaczej, w zależności od schorzenia, szans wyzdrowienia lub braku wiary w utrzymanie się przy życiu. Każdy chory reaguje też na cierpienie zgodnie ze swoją osobowością, swoistą mądrością życiową i skalą wypracowanej przez siebie w ciągu krótszego lub dłuższego życia ludzkiej wytrzymałości i cierpliwości”. Tematyka związana z najróżniejszymi trudnościami, pojawiającymi się w procesie leczenia, konieczność swoistego porozumienia pomiędzy lekarzem a pacjentem, to zagadnienia będące przedmiotem zainteresowania licznych tekstów, zarówno medycznych, jak i literackich, a omawiana praca prezentuje interdyscyplinarne spojrzenie na tę problematykę.

Publikacja zawiera pełną treść wygłoszonych w trakcie sesji referatów, w podziale na cztery części. Pierwsza z nich, zatytułowana *Lekarze wobec psychicznych konsekwencji ludzi cierpiących*, jest najkrótsza i zawiera 6 referatów. Część druga, złożona z 14 referatów, nosi tytuł *Literackie i medyczne obrazy bólu, cierpienia i doświadczeń choroobowych*. W trzeciej części znalazło się 20 wystąpień pod wspólnym tytułem *Pisarze, bohaterowie, lekarze, pacjenci i ich autobiograficzne zwierzenia*. Na część ostatnią, zatytułowaną *Różne warianty badań nad psychologicznymi aspektami cierpienia*, składa się 7 referatów.

Nie sposób przybliżyć tutaj zawartości wszystkich wystąpień. Dla celów niniejszej recenzji wystarczające będzie omówienie kilku referatów, najbardziej reprezentatywnych dla poszczególnych części publikacji. I tak, część pierwszą otwiera praca Romana Tokarczyka *Próba klasyfikacji opisów relacji pacjent–lekarz*. Wykracza ona częściowo poza zakres tematyczny konferencji, ukazując relacje pomiędzy pacjentem a lekarzem nie tylko w aspekcie medycznym, literackim czy psychologicznym, ale również ekonomicznym, socjologicznym i normatywnym. W procesie leczenia powstają bowiem bardzo zróżnicowane zależności pomiędzy lekarzem a jego pacjentem. Choroba, o różnym przecież przebiegu, niekoniecznie pomyślnym dla obu bezpośrednio zainteresowanych stron, może rodzić skomplikowane relacje psychiczne o zabarwieniu tak pozytywnym, jak i negatywnym. Nakładają się na nie relacje inne, jak choćby socjologiczne, które w przeciwieństwie do poprzednich nie mają charakteru indywidualnego, lecz wynikają z koegzystencji określonych grup społecznych. Współistnieją z nimi relacje oparte na normach prawnych, moralnych czy rynkowych. Zależności tych nie uświadamiamy sobie na co dzień, ale dobrze jest zdawać sobie sprawę z ich istnienia. W części pierwszej znalazły się także dwie prace o podobnym charakterze: pierwsza z nich nosi tytuł *Komfort widzenia – ocena jakości życia w chorobach ocznych*, druga omawia *Problemy psychologiczne u ludzi z zaburzeniami słuchu*. Zdaniem autorów, zmysły są w zasadniczym stopniu odpowiedzialne za poziom jakości życia, a w ocenie wyników leczenia pacjent i lekarz niejednokrotnie znacznie się różnią. Upośledzenie wzroku czy słuchu wpływa ponadto na stan psychiczny chorego: rodzi dyskomfort, niepokój i reakcje lękowe.

W części drugiej pojawiają się referaty oparte na analizie tekstów literackich, jak np. *Autobiografia bólu. Doświadczenie choroby w prozie Aleksandra Wata Ryszarda Zajączkowskiego*. Wat cierpiał na uporczywe i wyczerpujące psychicznie bóle głowy o podłożu neurologicz-

nym. Przeżył gehennę: dolegliwości towarzyszyły mu podczas ponad 6-letniej tułaczki po sowieckich więzieniach, zakończonej zsyłką do Kazachstanu. Walczył z nimi, z różnym skutkiem, do końca życia. Wat pozostawił wspomnienia, listy i zapiski, w których dokumentował swoją walkę z cierpieniem. Zmiany w psychice były nieodwracalne: choroba odcisnęła piętno na jego powojennej twórczości, zarówno poetyckiej, jak i prozatorskiej. Jak pisze autor, „w tekstach Wata znajdujemy obszerną fenomenologię bólu oraz mechanizmy jego osławiania: zarówno ból fizyczny, łagodzony dużymi dawkami środków uśmierzających, jak i ból psychiczny, zmniejszany najczęściej jakimś rodzajem psychoterapii, a także ból społeczny i duchowy”. Analiza tekstów literackich Wata jest, od strony psychologicznej, zagadnieniem pasjonującym. Nieco podobna tematycznie jest praca Wiesławy Trendak *Zespół stresu pourazowego w opisach literackich i diagnostyce psychologiczno-psychiatrycznej*. Autorka przywołuje teksty Szekspira, Pepysa i Dickensa, w których znalazły odbicie traumatyczne przeżycia autorów. Powołuje się także na następstwa psychiczne przeżyć wojennych weteranów obu wojen światowych. Omawia również współczesne metody diagnostyczne i główne kierunki terapii.

W części trzeciej znalazła się nader interesująca praca Eugenii Łoch, zatytułowana *Gruźlica i jej konsekwencje psychiczne w świetle relacji dziennikarskich Stefana Żeromskiego*. Znany powszechnie głęboki pesymizm, którym nasycona jest twórczość Żeromskiego, miał swoje podłoże w wieloletnich zmaganiach z gruźlicą. Choroba zaważyła na jego osobowości – był skryty, zamknięty w sobie, nieśmiały. Gruźlica zabrała mu syna. Wszystkie te problemy znalazły ujście w jego tekstach literackich. Ale Żeromski pozostawił dzieło szczególne – *Dzienniki*, zawierające bezpośrednią relację z przebiegu choroby. Wstrząsające są zwłaszcza fragmenty dotyczące warunków materialnych, w jakich znalazł się pisarz w latach studenckich. Nieustanny i dojmujący głód, brak środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, udręka psychiczna – wszystko to legło u podłoża choroby. Autorka pracy dokładnie opisuje początki gruźlicy, przebyte przez Żeromskiego zabiegi operacyjne i pierwsze teksty literackie, oparte na traumatycznych doświadczeniach. Opisuje rozwój jego młodszej osobowości i wpływ choroby na stan psychiczny pisarza. Podobną analizę zawiera referat Julianny Bednarczuk pt. *Choroby psychiczne bohaterów Stefana Grabińskiego*. Ten znakomity, choć zapomniany pisarz z pewnością zasługuje na zainteresowanie. Był prekursorem polskiej twórczości fantastycznej i kolejnym z twórców, któ-

rych skomplikowana osobowość zaważyła na niezwykłym charakterze dzieła literackiego. Autorka poddaje analizie opisy stanów psychicznych bohaterów utworów Grabińskiego w odniesieniu do jego własnej kondycji psychicznej, kształtowanej pod wpływem okultyzmu, spirytyzmu, filozofii Bergsona. Nie wspomina wszakże o stanie zdrowotnym Grabińskiego, zagrożeniu gruźlicą, która, zanim pozbawiła go życia, miała swój udział w kształtowaniu jego psychiki. Praca jest bardzo wnikliwa i ważna dla miłośników twórczości Grabińskiego.

W części czwartej godna polecenia jest praca zatytułowana *Interpretacja „Przygód dobrego wojaka Szejka” z medycznego punktu widzenia*. Fanne Curakowa, autorka referatu, dostrzegła w tej powieści dwa aspekty medyczne. Pierwszy z nich dotyczy różnych schorzeń, ich diagnostyki i terapii, a także organizacji ochrony zdrowia. Drugi natomiast wiąże się z „wyjątkowo umiejętnym wykorzystaniem wiedzy medycznej w celu osiągnięcia efektów i walorów estetycznych dzieła”. Autorka ma na myśli połączenie problematyki medycznej z elementami humoru i absurdu, co zdecydowanie wpłynęło na popularność i przyswajalność utworu.

Lubelska publikacja jest bardzo cenna i przydatna dla wszystkich zainteresowanych zagadnieniami będącymi następstwem przenikania się problematyki medycznej i literatury. Zakres tematyczny zamieszczonych referatów jest zaskakująco szeroki. Książka zawiera indeks nazwisk oraz spis treści. Podobnie jak w opracowaniu z 2005 r., nie zamieszczono żadnych informacji o autorach referatów, co wydaje się być jedynym mankamentem tego ciekawego wydawnictwa.

Jerzy Janiuk